

"Moderne slaveri"

– Appellerende, men ekskluderende?

Denne rapporten er skrevet av **Benedicte Sundli** og **Ragnhild Lindahl Torstensen** for **lightup**, våren 2020.

Benedicte Sundli har vært aktiv i **lightup** siden våren 2018 og sitter nå i Sentralstyret.

Hun har en mastergrad i Internasjonal Utvikling fra **NMBU**, med utenlandserfaring fra feltarbeid i Malaysia, Indonesia, Tanzania og Myanmar samt et lengre opphold i Vietnam. I tillegg har Benedicte erfaring med menneskerettighetsarbeid, politisk påvirkning, inkludering og humanitært arbeid fra organisasjoner som Amnesty International, Røde Kors og Flyktningshjelpen.

Ragnhild Lindahl Torstensen har vært aktiv i **lightup** fra 2015, og er daglig leder og prosjektleder i organisasjonen.

Hun har bachelor i Internasjonale studier fra **UiO** og mastergrad i Religion, Society and Global Issues fra **MF**. I **lightup** er Ragnhild aktiv i samfunnsdebatten i spørsmål som angår menneskehandel, pornografi og seksuell utnyttelse. Hun har ansvar for **lightup** sitt internasjonale arbeid gjennom kontakt og nettverksbygging med internasjonale organisasjoner og aktører, og er med i **lightup** sin internasjonale ledergruppe, som består av representanter fra **lightup** i Norge, Tyskland og Østerrike.

Rapporten er laget med støtte fra Norad.

Grafisk utforming: Emilie H Solli
Forsidebilde: Christian Jirmann

Innholdsfortegnelse

Forord	5
1. Hvorfor en rapport om <i>moderne slaveri</i> ?	7
2. Metode og avgrensing	11
3. Funn basert på intervjuer med bistandsaktørene	12
Hva er moderne med moderne slaveri - og hvem er slavene?	13
Er moderne slaveri synonymt med menneskehandel?	14
Styrker og svakheter ved bruk av begrepet moderne slaveri	16
Forventninger til bistandsprogrammet	17
4. Bruker vi feil begrep?	19
Konsekvenser av uklar begrepsbruk	19
Seksuell utnyttelse i skyggen av tvangsarbeid og tvangsekteskap	20
Hva er moderne med grov utnyttelse av voksne og barn?	23
Hvem er slavene?	25
5. Konklusjon	27
lightup anbefaler:	29
Om lightup	31
Kilder	32

«When working on prevention, it's crucial to know what we are trying to prevent, as that will shape everything from who the target audience is, to implementation tactics, to whose voices need to be included in the planning conversation»

- Sarah Harrison¹

Forord

av Ragnhild Lindahl Torstensen, daglig leder i lightup Norge

Menneskehandel, slaveri, moderne slaveri, tvangsarbeid, barnearbeid, sosial dumping, organhandel, tvangsekteskap, arbeidslivskriminalitet. Begrepene som beskriver utnyttelse av voksne og barn er mange, og stadig flere. Mulig har begrepsapparatet vokst i takt med økt oppmerksomhet om denne store utfordringen i vår tid: at barn og voksne utsettes for uverdigg behandling, for grov utnyttelse- enten i tvangsarbeid, eller i ulike former for seksuell utnyttelse.

I **lightup** har vi vært engasjert for at fokuset på denne utnyttelsen må styrkes og innsatsen intensiveres. I 2017 startet vi opp et Norad-støttet prosjekt der vi blant annet løftet frem hvordan bærekraftsmålene bør være et sterkt incentiv for at Norge trapper opp det forebyggende arbeidet mot menneskehandel. Vi oppfattet da at fokuset på viktigheten av forebyggende arbeid mot menneskehandel var nærmest fraværende, og at så godt som all innsats dirigert ut fra Justis- og beredskapsdepartementet ble lagt på offeroppfølging, samt politi- og etterretningsarbeid. Vi hadde også en oppfatning om at menneskehandel ikke var et tema som norske bistandsaktører og aktører i utviklingsarbeid hadde spesielt søkelys på, - selv om vi så at mye av arbeidet som faktisk ble gjort kunne bidra til å forebygge at mennesker havnet i utnyttelse.

Som en del av prosjektet vårt Priceless People, var planen at vi skulle skrive en rapport med ønske om å kartlegge i hvilken grad bistandsorganisasjoner faktisk jobber med menneskehandel som tema, i håp om å skape større engasjement rundt problemstillinger knyttet til dette i den offentlige debatten og i møte med aktører i bistands-Norge. Underveis i prosjektperioden har vi opplevd at landskapet har endret seg. Flere organisasjoner har de siste årene arbeidet for en lov mot moderne slaveri, en etikklov eller åpenhetslov som forplikter næringslivet til å utvise større åpenhet om arbeidsforholdene i sine leverandørkjeder, for å forebygge utnyttelse. Dette arbeidet har skutt fart den siste tiden, og resulterte før årsskiftet i utredningen til Etikkinformasjonsutvalget som anbefalte nettopp en slik åpenhetslov.²

Også formuleringene om moderne slaveri og menneskehandel fra Granavolden-plattformen ved inngangen av 2019 har vært retningsgivende og bidratt til at mange aktører har kommet på banen fra sine ståsteder og ønsker å få til en felles opptrapping i arbeidet mot utnyttelse.

Premissene for vår rapport har endret seg i takt med denne utviklingen. Her har vi sett at skoen nå trykker på et annet sted enn tidligere. Det styrkede fokuset på menneskehandel som en av

vår tids store globale utfordringer, og regjeringens beslutning om å etablere et helt nytt bistandsprogram mot moderne slaveri knyttet opp mot bærekraftsmålene, har gjort at vi nå heller ser behovet for å løfte frem en debatt om begrepsbruk og fenomenforståelse.

For hva menes med *moderne slaveri*? Skiller begrepet seg fra det juridiske begrepet *menneskehandel*? Har beslutningstakere, sivilsamfunn og befolkningen felles eller ulik oppfatning om hva vi snakker om? Er det mulig at en uklar forståelse av dette begrepet resulterer i den uheldige og utilsiktede konsekvensen at bistandsaktørens styrkede innsats mot utnyttelse forvitrer gjennom en manglende felles forståelse over hvilke endringer og resultater man vil fremme med sin innsats mot moderne slaveri? Fokuset på moderne slaveri i utviklingspolitikken har gått fra null til hundre på veldig kort tid. Dette kan ha bidratt til at tiden har vært for knapp til å bringe viktige nyanser, debatter og begrepsavklaringer på bordet.

Vi i **lightup** er ikke i tvil om at det momentum som vi i skrivende stund er vitne til gjennom økt fokus på menneskehandel og moderne slaveri virkelig kan få innsatsen til å skyte fart. Både ved at regjeringen har varslet en

opptrapping i innsatsen for å få slutt på den utnyttelsen som skjer, og ved at en rekke sivilsamfunnsaktører i Norge nå står klare til å virkelig trappe opp innsatsen med drahjelp fra økte ressurser til feltet. Videre tror vi at interaksjon og samspill med næringslivsaktører underveis i denne prosessen, og ikke minst arbeidet med å stable på plass en lov som forplikter næringslivet til mer åpenhet og etikk i alle ledd av næringskjedene, kan gi gode synergieffekter som kan forsterke denne helhetlige innsatsen. Denne saken er for viktig til at vi skal bli stående og stampe i uklarhet rundt begrepsbruk, begrepsforståelse og fenomenforståelse.

Vårt mål og ønske med denne rapporten, er dermed å løfte frem en rekke av disse perspektivene for så å invitere til videre samtale og debatt om begrepsbruk. En samtale som vi håper kan resultere i at vi lander på et felles begrepsapparat, der viktige nyanser blir tatt hensyn til. Og kanskje en samtale der vi utfordres til å tenke litt nytt, som kan bidra til at innsatsen virkelig kan styrkes i dybden og bredden, og ikke minst til at samarbeidet mellom aktører styrkes. Vi har troen på at dette kan legge grunnlaget for en styrket, intensivert og helhetlig felles innsats.

1. Hvorfor en rapport om moderne slaveri?

Nå er det over ett år siden regjeringen, gjennom Granavolden-plattformen, varslet en storstilt opptrapping mot moderne slaveri og menneskehandel. Fordi 150 millioner kroner fra det norske bistandsbudsjettet skal kanaliseres inn mot en slik innsats, mener vi i **lightup** at det er essensielt å løfte frem en debatt om begrepsforståelse når det kommer til begrepet *moderne slaveri*.

Som det står skrevet i Norads kartleggingsrapport fra 2019 finnes det per i dag ingen internasjonal definisjon på *moderne slaveri*.³ Mangelen på en klar definisjon kan bidra til forvirring rundt hva begrepet faktisk innebærer. Før arbeidet med denne rapporten ble påbegynt, observerte vi gjennom samtaler med vårt kontaktnettverk bestående av aktører som jobber på menneskehandel og utviklingsfeltet at uklarhet rundt begrepsforståelse var noe som flere kunne kjenne seg igjen i. Høsten 2018 skrev vi et innlegg i Bistandsaktuelt om behovet for nettopp en slik begrepsavklaring.⁴ I Fafo-rapporten «Menneskehandel i arbeidslivet» som ble lansert i desember 2019, understreker rapportforfatterne behovet for en begrepsavklaring når det kommer til moderne slaveri og menneskehandel.⁵

Samtidig har ikke den eksisterende anerkjennelsen av at begrepet kan

skape forvirring bidratt til noen større begrepsdebatt eller avklaring om hvilke oppfatninger av begrepet som foreligger. Vi anser det derfor som viktig å jobbe for å få til en slik debatt, med hensikt om å fremme en felles forståelse av begrepet, med tanke på den styrkede innsatsen som vi nå står på trappene til.

Ut ifra våre observasjoner kan det tenkes at denne forvirringen er underbygget av at Justis- og beredskapsdepartementet og Utenriksdepartementet bruker ulike betegnelser når de snakker om utnyttelsen. Justisdepartementet benytter seg av begrepet *menneskehandel* og har i en årrekke hatt ansvar for tiltak som imøtekommer problematikken: utarbeidelse av handlingsplaner, støtte til etterretningsarbeid og oppfølging av ofre for menneskehandel. På den andre siden har Utenriksdepartementet og utviklingsminister Dag Inge Ulstein valgt å benytte seg av begrepet *moderne slaveri* for å beskrive fenomenet.

Den juridiske definisjonen på menneskehandel fra straffelovens §257, har følgende formulering: "*Den som ved vold, trusler, misbruk av sårbar situasjon eller annen utilbørlig atferd tvinger, utnytter eller forleder en person til prostitusjon eller andre seksuelle ytelser, arbeid eller tjenester,*

herunder tigging, krigstjeneste i fremmed land, eller å samtykke i fjerning av et av vedkommendes indre organer.” Denne definisjonen bygger på FN sin egen definisjon av menneskehandel fra Palermo-protokollen.⁶ Det fremkommer at det ikke er relevant hvorvidt et offer har gitt sitt samtykke dersom dette samtykket er et resultat av vold, trusler, misbruk av sårbar situasjon eller annen utilbørlig atferd. I straffebestemmelsen har barn et spesielt sterkt vern: bruk av vold, trusler misbruk av sårbar situasjon eller utilbørlig atferd er ikke en forutsetning i tilfeller med barn under 18 år. Den straffbare handlingen som står sentralt i den juridiske definisjonen av menneskehandel er utnyttelsen, – det at en persons menneskerettigheter krenkes.

I forordet til Palermoprotokollen fremkommer det at partene som signerer protokollen erklærer at effektive tiltak for å forebygge og bekjempe menneskehandel, spesielt med kvinner og barn, krever en omfattende internasjonal tilnærming som fokuserer på både forebygging, straffeforfølgning og beskyttelse til ofre for menneskehandel. Det fremheves at dette handler om å ivareta internasjonalt anerkjente menneskerettigheter. Hensikten med protokollen knyttes til behovet for et ‘universelt instrument’, et internasjonalt regelverk, som kan adressere alle aspekter ved menneskehandel for å gi personer som er sårbare for handel med mennesker tilstrekkelig beskyttelse. Protokollen har sitt utspring fra FNs resolusjon 53/111 (1998), hvor FNs generalforsamling bestemte seg for å etablere en åpen

mellomstatlig ad hoc-komité som skulle diskutere utarbeidelsen av et internasjonalt regelverk for å adressere menneskehandel med kvinner og barn, ettersom et slikt regelverk ble ansett som nyttig for å skulle kunne forebygge og bekjempe denne utnyttelsen.⁷

Begrepet *moderne slaveri* stammer fra den engelsktalende delen av verden, og begrepet ‘modern-day slavery’ eller ‘modern slavery’. Selv om det allerede ble brukt av en rekke NGO’er, aktører og forskere, fikk begrepet ekstra tyngde etter en tale som ble holdt av daværende President, Barack Obama, på Clinton Global Initiative i 2012. I denne talen hevdet Obama at det var på tide å ta utnyttelsen på alvor og referere til den med sitt sanne navn, nemlig *moderne slaveri*.⁸

En annen sentral figur som kan knyttes til begrepets fremvekst, er den australske milliardæren Andrew Forrest som er grunnleggeren av Walk Free Foundation. Fra 2013 har Walk Free publisert Global Slavery Index, for å kartlegge estimatene på ofre for moderne slaveri i verden i dag. Forrest etablerte blant annet også Freedom

Fund. Siden 2017⁹ har Walk Free samarbeidet med International Labour Organization (ILO) og International Organization of Migration (IOM) om dette globale estimatet på antall ofre for menneskehandel- knyttet opp mot arbeidet med å nå bærekraftsmål 8.7.¹⁰ De senere årene har det dermed også blitt tydelig at ILO, FNs organisasjon for arbeidslivet har kommet inn som sterk internasjonal aktør som har valgt å støtte seg til samme begrepsbruk. I 2016 ble Alliance 8.7 etablert som et initiativ for å koordinere den globale innsatsen med å nå bærekraftsmål 8.7. ILO er sekretariat for Alliance 8.7, og alliansen består av stater, sivilsamfunnsorganisasjoner, næringslivsaktører, forskningsinstitusjoner og fagforeninger.¹¹

Det siste tiåret har *moderne slaveri* som begrep altså fått større fotfeste internasjonalt, blant organisasjoner og næringslivsaktører, så vel som i ILO. I enkelte land som Storbritannia og Australia har begrepet også fått nasjonalt fotfeste med utviklingen av nasjonal lovgivning, og med bærekraftsmål 8.7, er det stadig flere aktører og stater som omfavner begrepet. Likevel har ikke begrepsbrukens inntog vært helt uproblematisk, og det er også flere forskere, journalister og aktører på feltet som har satt spørsmålsteget ved de kritiske dimensjonene av å velge nettopp denne begrepsbruken.¹²

Vi vil understreke at det å fremme kritiske perspektiver på eksisterende begrepsbruk i denne rapporten, ikke handler om å betvile oppriktigheten til aktører som per dags dato bruker

begrepet *moderne slaveri* aktivt i sitt virke. Utviklingsminister Dag Inge Ulstein responderte på vårt innlegg om begrepsbruk og *moderne slaveri*, med følgende replikk: "Gjennom økt bruk av begrepet *moderne slaveri*, har det blitt mer oppmerksomhet om hele problemkomplekset, inkludert menneskehandel. Gjennom å øke fokuset på *moderne slaveri*, blir det lettere å se sammenhenger mellom de ulike formene for utnyttelse og overgrep. Fokuset på *moderne slaveri* fremmer dermed samarbeid på tvers av fagmiljøer og departementer, og legger til rette for en samstemt tilnærming til alle disse problemstillingene".¹³

Vi ser at det kan være en styrke for saken at begrepet åpner opp for hvordan utnyttelse skjer i mange ulike former og er en global utfordring som trenger økt fokus og må bekjempes i vår tid. Det er heller ingen tvil om at oppmerksomhet, engasjement og giverglede i opinionen kan tale til fordel for strategisk anvendelse av begrepet *moderne slaveri*. På denne måten oppleves begrepet som følelsesladet. Det å appellere og motivere både sivilsamfunnet, politikere og næringsliv til å skjerpe oppmerksomheten om utnyttelsen som skjer kan bidra til en faktisk styrket innsats på feltet, som beskrevet av utviklingsministeren.

I konstruktivt forebyggingsarbeid er det essensielt med en klar forståelse av hva man faktisk prøver å forebygge. Som en av verdens største og mest økende illegale industrier, er menneskehandel en global utfordring som må tas på alvor, og der utnyttelsesforholdene ofte er komplekse. En debatt om

hvilke utnyttelsesformer begrepene *menneskehandel* og *moderne slaveri* er ment å romme, og hvilken hensikt det har å bevege seg bort fra regjeringens og straffelovens egen definisjon på utnyttelsen, er derfor nødvendig.

Det er vår oppfatning at de faktiske uklarhetene som eksisterer rundt hva som legges i begrepet fører med seg en rekke utfordringer. Utfordringer som det er nødvendig å løfte frem, kjenne til, debattere og ta hensyn til dersom innsatsen mot den utnyttelsen som skjer skal bli mest mulig helhetlig og få størst nytteeffekt. Bærekraftsmålene som skal nås innen 2030, inkludert mål 8.7,

FNs bærekraftsmål 8.7

Treffe umiddelbare og effektive tiltak for å avskaffe tvangsarbeid, få slutt på moderne slaveri og menneskehandel og sikre at de verste formene for barnearbeid forbyes og avskaffes¹⁴

er med på å understreke viktigheten av at vi nå ved startskuddet av opptrappet innsats rydder uklarheter av banen for å kunne ha best mulig utgangspunkt for en storstilt innsats som kan fremme positiv strukturell forandring på veien mot en verden uten menneskehandel og utnyttelse. Målet med denne rapporten er dermed å løfte frem behovet for en felles begrepsforståelse som et verktøy for å oppnå en helhetlig og styrket innsats.

Rapportens disposisjon

Denne rapporten drøfter og løfter frem ulike organisasjoners oppfatning av begrepet *moderne slaveri*. For å gjøre dette på en gjennomgående måte er rapporten inndelt i fem kapitler. Innledningen presenterer bakgrunnen for rapporten og understreker hvorfor en felles begrepsforståelse er et viktig steg mot en styrket innsats mot menneskehandel, og knytter dette opp mot FNs bærekraftsmål. Videre gir vi en oversikt over hvilke forskningsmetoder vi har tatt i bruk i prosessen av å velge informanter, hvilke metoder vi har brukt til datainnsamling og valg av spørsmål. I tredje kapittel presenteres funnene våre som er basert på besvarelsene til de utvalgte informantene. I denne delen trekker vi frem viktige perspektiver som kom frem under intervjuene, og sammenligner de ulike bistandsaktørenes forståelse av begrepene samt deres innfallsvinkel når det gjelder tematikken. I den fjerde delen, plasseres funnene i sammenheng med eksisterende litteratur om begrepsbruk, og begrepsforståelse analyseres i lys av **lightup** sine perspektiver. I denne delen av rapporten diskuteres ulike nyanser av begrepene og hvordan de blir forstått av de ulike bistandsaktørene. I den femte delen konkluderer vi rapporten ved å oppsummere formålet med rapporten og legger frem medfølgende anbefalinger om hvordan vi mener innsatsen rundt tematikken kan bli styrket gjennom en felles begrepsforståelse.

2. Metode og avgrensning

For å videre løfte denne debatten og fremme viktigheten av en felles forståelse av *moderne slaveri* vil denne rapporten ta for seg og analysere et utvalg av norske bistandsaktørers forståelse av begrepet og hvordan de jobber med tematikken. For å få en dybdeforståelse av hva de ulike aktørene legger i begrepene valgte vi en kvalitativ forskningstilnærming med få informanter og mange variabler. Grunnlaget for analysen er dokumentanalyse og kvalitative intervjuer som er gjennomført med fem bistandsaktører i Oslo.

Dokumentanalyse av tidligere forskning samt kartlegging på dette feltet har bidratt til å trekke frem elementer av kritikk og nyanser som er viktig å bringe på banen når begrepsdebatten skal løftes, også her i Norge. Både Norads kartleggingsrapport¹⁵ og skissen til bistandsprogrammet mot moderne slaveri, som er utarbeidet av en rekke organisasjoner og aktører som arbeider med tematikken, har blitt særlig vektlagt i denne rapporten.¹⁶ Disse dokumentene har vært viktige for å skape innsikt i den nåværende forståelsen og bruken av begrepet på feltet i Norge utover de utvalgte aktørene vi intervjuet.

Gjennom semi-strukturerte kvalitative intervjuer har vi oppnådd en dybdeforståelse av hva de ulike aktørene legger i begrepene. Semi-strukturerte intervjuer gjorde det mulig å stille de

samme spørsmålene til alle informantene, men samtidig være fleksibel med tilpasset oppfølgings-spørsmål på de temaene som var spesielt interessante og relevante for de spesifikke informantene. Ettersom vi ønsket informanter med kompetanse og innsikt tilknyttet tematikken, gjorde vi et tilfeldig utvalg av store organisasjoner som har bidratt til å utforme skissen til bistandsprogrammet og de som er med i ressursgruppen som har kommet med innspill til bistandsprogrammet mot moderne slaveri. De fem organisasjonene som er representert er Caritas, Frelsesarmeen, Kirkens Nødhjelp, Plan International Norge og SOS-barnebyer, som alle er velkjente bistandsaktører i Norge som i varierende grad arbeider med denne tematikken.

Fordi vi ønsket å kartlegge hvordan disse aktørene arbeider med begrepene er spørsmålene konstruert med mål om å utforske styrkene og svakhetene med *moderne slaveri* og *menneskehandel*, hvilke betydning de forskjellige begrepene har for organisasjonen og hva informantene håper å oppnå med et bistandsprogram mot moderne slaveri. Vi valgte å gjennomføre korte kvalitative intervjuer med få spørsmål, for å gjøre det lettere for informantene å flette oss inn i timeplanen.

Avgrensning

På grunn av den begrensede tids-

rammen for arbeidet med rapporten, har vi avgrenset denne rapporten til å ta for seg utvalgte temaer og aktører som er knyttet til utformingen av det nye bistands-programmet mot moderne slaveri. I denne rapporten har vi dermed valgt å fokusere på begrepet *moderne slaveri* og hvordan dette begrepet oppfattes i norsk kontekst av utvalgte bistandsaktører som har

tatt del i prosessen med å utforme bistandsprogrammet. Rapporten er dermed ikke en utømmelig fremleggelse av tematikken, men er ment å være et bidrag vi håper vil frembringe en god debatt rundt sentrale viktige spørsmål tilknyttet arbeidet mot menneskehandel og utnyttelse.

3. Funn basert på intervjuer med bistandsaktørene

Formålet med denne rapporten er å kartlegge norske bistandsaktørers oppfatning av begrepet *moderne slaveri*, og løfte behovet for en felles begrepsforståelse når det kommer til nettopp dette begrepet. I dette kapittelet vil vi gå nærmere inn på de ulike forståelsene av *moderne slaveri* samt styrker og svakheter ved begrepet og forventninger til bistands-programmet som ble presentert av Ellen Høvik (Caritas), Petra Brooke (Frelsesarmeen), Katrine Vincent (Plan Norge), Mathias Slettholm (SOS-barnebyer) og Sven Larsen (Kirkens Nødhjelp) under intervjuer vi gjennomførte med dem i Oslo i desember 2019.

Disse bistandsaktørene har forskjellige fremgangsmåter og fokusområder i sin innsats på denne tematikken. Caritas jobber både med bistand i sør,

nødhjelp og integrering og arbeidsinkludering i Norge. Frelsesarmeen bruker mottoet "se, agere, reagere" i møte med menneskehandel, og jobber med alle utnyttelsesformer, med fokus på forebyggende arbeid. Både SOS-barnebyer og Plan har et overordnet fokus på barn og barns beskyttelse. Herunder arbeider SOS-barnebyer med omsorg og relasjonsbygging, samt offer- og traumeoppfølging, imens Plan fokuserer på jenters rettigheter og arbeider med å forhindre kommersiell og seksuell utnyttelse. De ønsker å styrke de lokale mekanismene som vil beskytte barn mot menneskehandel og moderne slaveri. Kirkens Nødhjelp har ingen spesifikke programmer vinklet mot moderne slaveri, men har i lang tid arbeidet med tvangsekteskap og skadelige skikker, som er et begrepsapparat som rommer både kjønnslemlestelse og tvangsekteskap.

Bistandsaktørers forståelse av begrepet *Moderne Slaveri*

Fordi det ikke finnes en global eller juridisk definisjon av *moderne slaveri* er det ikke overraskende at aktørene har forskjellige formeninger om hva begrepet rommer, og til hvilken grad. Majoriteten av aktørene vi pratet med var enig i at *moderne slaveri* er en paraplybetegnelse som omfavner blant annet tvangsarbeid, barneekteskap og menneskehandel. Flere av aktørene trekker også frem Norads kartleggingsrapport som referansepunkt for hva de mener *moderne slaveri* innebærer.¹⁷

Ut i fra intervjuene som ble gjort med aktørene var juridisk og ikke-juridisk det tydeligste skillet mellom de to nevnte begrepene, da de fleste la vekt på at *menneskehandel* er mer håndfast enn *moderne slaveri* ettersom at det er forankret i norsk og internasjonal lov og dermed kan straffeforfølges. Alle aktørene enes om at moderne slaveri også rommer menneskehandel. På denne måten virker det som at det er en felles oppfatning om at moderne slaveri som fenomen er bredere og dekker mer enn fenomenet menneskehandel. Noen av aktørene beskrev menneskehandel som et begrep egnet til å beskrive kjøp og salg av mennesker, mens andre begrenset menneskehandel til den fysiske forflytningen av mennesker over grenser.

Svarene fra intervjuene vi gjorde, viser tydelig at aktørene tillegger begrepet forskjellige meninger og at det dermed rommer forskjellige agendaer. En av aktørene vi pratet med var raskt ute

med å understreke at fordi *moderne slaveri* er en bred betegnelse, anser de bistandsprogrammet som en mulighet for politisk handlingsrom – og muligens en finansiell åpning for å arbeide med de tingene de allerede er gode på, og kan gjøre noe med.

Hva er moderne med moderne slaveri – og hvem er slavene?

Moderne slaveri kommer fra det historiske begrepet *slaveri* som de fleste allerede har kjennskap og assosiasjoner til. Dette har gjort det interessant å utforske hva det er som gjør at man definerer utnyttelsesformer som knyttes til forståelsen av begrepet, som moderne. Dette er spesielt interessant ettersom en del av praksisene det kan handle om, for eksempel utnyttelse av barn i arbeidslivet, på ingen måte er moderne fenomener som innehar en moderne komponent.

Katrine Vincent (Plan) omtaler *moderne slaveri* som alle former for utnyttelse hvor mennesker blir tvunget til å gjøre ting de ikke ønsker, eller blir fratatt retten til å bestemme over eget liv og egen fremtid. Videre forteller Katrine Vincent (Plan) at det er mye det samme som slaveri, men fordi man har enes om at slaveri er avskaffet snakkes det i dag om *moderne slaveri*. Mathias Slettholm (SOS-barnebyer) trekker frem at Utviklingsministeren har uttalt at det er flere slaver nå enn under slavetiden, og påpeker at det som gjør dagens slaveri «moderne» er at fysiske fotlenker og håndjern er erstattet med et avhengighetsforhold preget av en skjev maktfordeling. Han understreker at det er viktig å huske på

at makt ikke bare utøves med en pisk på en plantasje, men at det også kan være hvordan man i prostitusjon, som barnearbeider eller barnesoldat står i et maktforhold som er ekstremt skjevt. Selv om flere av aktørene vi snakket med er klare på at moderne slaveri skiller seg fra slaveri som hører fortiden til, kommer de stadig frem til at det er mye av det samme når de blir spurt om å forklare forskjellen. Som presentert i sitatet under synes det å være vanskelig for aktørene å sette fingeren på hva det er som spesifikt skiller fenomenene fra hverandre:

«Det var jo på en måte det slaveri var, at man så på andre mennesker som noe man kunne kjøpe, eie og selge som et produkt. Og sånn er det vel i verden i dag også».

Ut fra samtalene med de ulike bistandsaktørene fremkommer det at ingen fremhever store forskjeller mellom det som tidligere ble referert til som *slaveri*, og det som aktørene i dag omtaler som moderne slaveri. En av aktørene konstaterer at fokuset i arbeidet uansett ikke burde ligge i å sette merkelapper på de menneskene som befinner seg i moderne slaveri, men heller rette innsatsen mot å hjelpe disse ut av denne utnyttelsen. Dette ble nevnt med bakgrunn av at de menneskene som befinner seg i denne situasjonen ikke nødvendigvis oppfatter eller anser seg selv som en 'slave'.

Er moderne slaveri synonymt med menneskehandel?

Ettersom at *moderne slaveri* er et relativt nytt begrep i Norge kan det se ut som det stadig brukes om tilfeller som tidligere ble omtalt som

menneskehandel. Men er *moderne slaveri* synonymt med *menneskehandel*? Har aktørene et bevisst forhold til disse begrepene eller brukes de ukritisk om hverandre?

Flere av organisasjonene sier at de har et bevisst forhold til begrepet *moderne slaveri* og mener at det har en annen anvendelse enn *menneskehandel*.

Petra Brooke (Frelsesarmeen) uttrykker at *moderne slaveri* gjerne brukes for å skape medieoppmerksomhet og appellere til følelser, og at *menneskehandel* benyttes når man skal avgjøre om mennesker utnyttes i en juridisk forstand. Videre legger hun til at selv om begrepene skiller seg fra hverandre, er det ikke problematisk å bruke de side om side bare fordi *menneskehandel* er ansett som et juridisk begrep, i motsetning til *moderne slaveri* som ikke kan straffeforfølges. Dette synes å være et generelt perspektiv blant flere av representantene vi intervjuet.

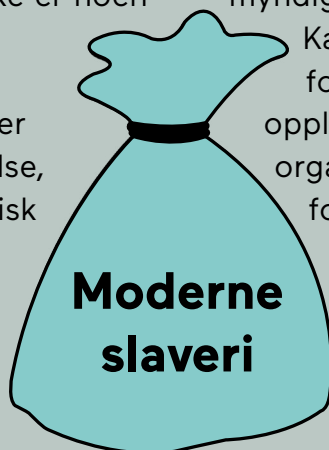
Mathias Slettholm (SOS-barnebyer) setter et klart skille mellom de to begrepene, hvorav moderne slaveri kategoriseres som et begrep med utviklings- og bistandsfokus, mens *menneskehandel* kom inn som et begrep i Straffeloven i Norge i 2009 og er derfor et begrep som naturlig er tilknyttet justissektoren. Han løfter frem at arbeid med å begrense menneskehandel som kriminalitet i Norge tilhører justissektoren, men at knyttet til virkemidler som bistand og institusjonsbygging, så er det mer relevant å knytte innsatsen opp mot *moderne slaveri* som begrep.

Videre understreker Slettholm at all menneskehandel er en form for moderne slaveri, men at ikke all moderne slaveri hører inn under *menneskehandelbegrepet*. Slettholm anser altså *moderne slaveri* som et bredere begrep som rommer mer enn menneskehandel, og slår fast at SOS-barnebyer i sitt arbeid opplever det mer naturlig å anvende *moderne slaveri* fremfor *menneskehandelbegrepet*. Dette begrunner de med at deres arbeid med foreldreløse barn er et preventivt og begrensede tiltak mot blant annet tvangsekteskap, og dermed ikke inngår i deres forståelse av *menneskehandel* som er begrenset til kjøp og salg av mennesker. Slettholm understreker også at det ikke er noen ensbetydende definisjoner og tydelige skillelinjer. Et eksempel han trekker frem er medgift ved bryllupsinngåelse, der det også er en økonomisk komponent med i bildet. Han opplever derfor at det er viktig å sette begrepsforståelse på dagsorden.

Denne oppfatningen deler han med Sven Larsen (Kirkens Nødhjelp), som understreker at han skiller mellom begrepene da *moderne slaveri* inkluderer menneskehandel, tvangsarbeid og tvangs-ekteskap med mer. Det forekommer av intervjuene at flertallet av informantene snakker om *menneskehandel* når det er fokus på arbeid med ofre for menneskehandel, samt arbeid med prostitusjonsfeltet tilknyttet justissektoren, og referer til *moderne slaveri* når det snakkes om preventivt arbeid med mål om å

forhindre utnyttelsen.

Ut av de fem representantene vi snakket med var det kun en av disse som bevisst har valgt å ikke bruke *moderne slaveri* som begrep. Katrine Vincent fra Plan uttrykker at selv om Plan har jobbet med tematikk som berører temaet moderne slaveri i mange år, har de valgt å ikke kalle utnyttelsesformer som kunne kategoriseres inn under moderne slaveri-begrepet for *moderne slaveri*, ettersom dette er et nytt begrep. Hun understreker at noen av kontorene i Plan International, med Storbritannia i spissen, bruker *moderne slaveri* på grunn av nasjonale føringer fra myndighetene. Likevel har ikke

Katrine Vincent (Plan) et bevisst forhold til *moderne slaveri*. Hun opplyser at hovedgrunnen til at organisasjonen ikke har et bevisst forhold til *moderne slaveri* er fordi de ikke anser dette begrepet som sterkt knyttet opp til barns rettigheter. Dette beskrives som sammenhengende med at *moderne slaveri* er et relativt nytt

begrep som mangler en klar definisjon. Katrine Vincent (Plan) forklarer at Plan unngår begrepet i frykt for at det skal lede til misforståelser, eller at det skal gå ut over kvaliteten i deres innsats mot utnyttelsen.

Alt i alt virker alle aktørene å skille mellom de to begrepene ettersom *moderne slaveri* anses som en sekkebetegnelse som rommer mange agendaer, men som ikke er forankret i lovverket. Aktørene påpeker at det derfor er et vanskeligere begrep å

operere med enn menneskehandel som har en juridisk definisjon. For eksempel nevner Katrine Vincent (Plan) at det hadde vært bra å tydeliggjøre skillet mellom kommersiell og ikke-kommersiell utnyttelse, noe som er viktig ettersom for eksempel seksuell utnyttelse kan komme til uttrykk på ulike måter. Her fremkommer det at *moderne slaveri* ikke nødvendigvis bidrar til en tydeliggjøring i seg selv.

Likevel trekker samtlige aktører frem at heller ikke menneskehandel er godt nok for å dekke og løfte frem alvorligheten i den utnyttelsen som foregår. Dette knyttes til den begrensede forståelsen av begrepet *menneskehandel* som direkte misbruk og handel av mennesker, samt fysisk forflytning over grenser.

Styrker og svakheter ved bruk av begrepet moderne slaveri

Nesten alle aktørene vi pratet med bruker aktivt begrepet *moderne slaveri* i sitt arbeid mot utnyttelse. I denne delen ønsker vi å løfte frem noen av styrkene og svakhetene ved begrepet som kom frem av intervjuene.

Flere av informantene trekker frem *moderne slaveri* som et sterkt begrep. Ved å være en forlengelse av begrepet *slaveri* med en sterk historisk tilknytning, egner *moderne slaveri* seg til å understreke alvorligheten av utnyttelsen som man ønsker å beskrive. I denne sammenheng argumenterer noen av aktørene for at begrepet skaper et tydelig bilde av den utnyttelsen det dreier seg om når man snakker om *moderne slaveri*. Ellen Høvik (Caritas) legger til at ved

å inkludere ordet *slaveri* i begrepet adresseres det urettferdige på en mer riktig og alvorlig måte enn å bruke et begrep sammensatt av nøytrale ord, og trekker frem *menneskehandel* som et eksempel.

Mens noen aktører, deriblant Petra Brooke (Frelsesarmeen) og Ellen Høvik (Caritas), trekker frem medieoppmerksomhet og et klart «skrik etter handling» som styrker ved *moderne slaveri*, er Katrine Vincent (Plan) mer kritisk til dette begrepet. Ettersom *moderne slaveri* blir omtalt som en paraplybetegnelse eller et «sekkebegrep» som omfatter mange ulike utnyttelsesformer, mener Katrine Vincent (Plan) at det brede spekteret av menneskerettighetsbrudd som inkluderes i begrepet resulterer i en utvanning av begrepet. I et bistandsprogram mot *moderne slaveri* etterlyser Katrine Vincent (Plan) en spissing av begrepet for å kunne adressere problematikken på best mulig måte.

Sven Larsen (Kirkens Nødhjelp) er enig i at det fra et teknisk og faglig perspektiv kan by på forvirring med et begrep som mangler en klar definisjon, ettersom det kan tillegges forskjellige meninger. De fleste aktørene trekker frem dette som en svakhet ved begrepet da det tillater mye synsing og egne meninger, og legger til at det hadde fremstått som et sterkere begrep dersom det var forankret i et lovverk. Men fordi begrepet ikke er juridisk, tillates bruken av dette begrepet på tvers av internasjonale lover.

Selv om de fleste aktørene forholder seg til og benytter *moderne slaveri*

som begrep, kommer det tydelig frem at mangelen på en global og juridisk definisjon er en klar svakhet og fører til en utvanning av begrepet. Ved at begrepet tillegges ulike meninger er det vanskelig å vite hva begrepet faktisk rommer. På den andre siden roses begrepet for å understreke alvorligheten i – og skape oppmerksomhet rundt den utnyttelsen som fortsatt foregår i store deler av verden. Sven Larsen (Kirkens Nødhjelp) presiserer at fokuset som nå ligger på denne tematikken adresserer et viktig tema som handler om krenkelser av menneskeverdet og grunnleggende menneskerettigheter- som man vil jobbe mot.

Forventninger til bistandsprogrammet

På samme måte som de ulike bistandsaktørene har ulike oppfatninger av begrepene, har de også ulike formeninger om hva et bistandsprogram mot *moderne slaveri* burde romme- og hva de ønsker at oppnå med et slikt program. Noen nevner at de håper på en konkret endring på bakken, både med tanke på identifisering og oppfølging av ofre etter at avdekking av utnyttelse har funnet sted. Andre etterlyser en helhetlig tilnærming som fokuserer på forebygging, etterspørsel, næringsliv og ansvarlig næringsliv for å lykkes med et slikt program.

I følge aktørene fremkommer bistandsprogrammet mot *moderne slaveri* som svært relevant i forbindelse med dagens kontekst ettersom voksne og særlig unge flytter mye mer på seg, noe som øker sårbarheten og dermed faren for å bli utnyttet. En av aktørene

påpeker at det er viktig å forhindre at det blir et utvannet program som prøver å dekke alle knagger av *moderne slaveri*. Nedenfor har vi samlet noen av nøkkelpunktene for hva aktørene vi snakket med uttrykte at de håper kan oppnås med et bistandsprogram mot *moderne slaveri*.

- *Forebyggende tiltak*

Flere av aktørene håper programmet bistår med forebyggende tiltak og mener fattigdomsbekjempelse og fødselsregistrering er avgjørende for å redusere sjansene for at mennesker ender opp i slike utnyttelsesforhold. Et annet forebyggende forslag er yrkesopplæring i Sør. Ved å tilby yrkesopplæring vil utsatte grupper få muligheten til å sikre seg et levebrød, og dette vil dermed være et godt forebyggende tiltak for å løfte mennesker ut av fattigdom og sårbarhet. I følge Ellen Høvik savner Caritas tiltak som bygger robusthet mot klimaendringene, og understreker at dersom det er mulig å leve i de landene som er sterkt påvirket og mest sårbare for klimautfordringer, reduseres behovet for å migrere, og dermed risikoen for å ende opp i menneskehandel.

Sven Larsen (Kirkens Nødhjelp) trekker frem skissen fra ressursgruppen der det poengteres at bistandsprogrammet også burde bidra til å styrke politiets innsats, slik at ressursene kan økes og etterretningsarbeid styrkes inn mot bekjempelse av utnyttelse.

- *Konsentrert innsats*

Enkelte av de aktørene vi intervjuet uttrykker skepsis til at norske

bistandsmidler på feltet kanaliseres inn til internasjonale fond, og mener det er viktig å begrense midlene til få mottakere som gjør en dokumentert innsats. Mathias Slettholm (SOS-barnebyer) legger vekt på at innsatsen burde konsentreres mot Norges partnerland som Stortinget har vedtatt som sentrale for norsk bistand for å unngå at midlene blir såpass oppdelt og utvannet at man ikke oppnår en betydelig innsats. Ved å fokusere på få mottakerland økes sjansen for gode dialoger med relevante myndigheter, dette mener de kan effektivisere og løfte innsatsen. Videre understreker de at lokal kontekstforståelse er viktig for en styrket innsats, og roser Utenriksdepartementets initiativ til å sette sammen en ressursgruppe som består av bistandsaktører som jobber med tematikken, innhenting av innspill fra sivilsamfunnet for å øke forståelsen om tematikken, og bestillingen av kartleggingsrapporten utført i Norad. Petra Brooke (Frelsesarmeen) understreker at hun også verdsetter hva hun kaller "en moderne måte å drive frem bistandsarbeid på" - med involvering av sivilsamfunnsaktører, og med at utviklingsministeren handler raskt og tar positivt initiativ for å få til en styrket innsats.

Noen av aktørene kunne derfor sett for seg en prioritering av noen utvalgte områder i tråd med øvrig norsk utviklingspolitikk, som for eksempel særskilt fokus på seksuell utnyttelse av kvinner og unge jenter. Katrine Vincent (Plan) etterlyser mer fokus på barneekteskap og barnebruder, og løfter frem kjønn som en viktig komponent som må adresseres. Hun poengterer

at fordi gutter og jenter opplever forskjellige former for *moderne slaveri* må disse også adresseres på forskjellige måter.

- *Lokal forankring*

For å ta problemet ved roten og bygge sterke og motstandsdyktige samfunn mener flere av aktørene at det er essensielt å styrke lokale initiativer, og gi disse en større plass enn tilfeldige løsninger. Katrine Vincent (Plan) konstaterer at det er viktig å jobbe med lokalsamfunnet for å bygge opp beskyttelsesmekanismer, og understreker at det er viktig at programmet har et særskilt fokus på lokale aktører og faktorer som gjør at mennesker er utsatt for menneskehandel.

- *Ansvarliggjøring av næringslivet og forbrukere*

Flere aktører nevner ansvarliggjøring av næringsliv og forbrukere som et viktig fokus i en helhetlig innsats mot *moderne slaveri*. Ellen Høvik (Caritas) trekker frem bærekraftsmål 8.7¹⁸ som et viktig momentum for å adressere problemet, og har et todelt ønske om at bistandsprogrammet skal skape en bevissthet i opinionen, og at Norges rolle i denne innsatsen vil lede til en ansvarliggjøring av næringslivet. Videre poengterer hun at til tross for at det er ambisiøst så er det viktig å få på plass en lov som ansvarliggjør næringslivet.

Flertallet av aktørene fremhever behovet for økt bevisstgjøring blant befolkningen samt økt forbrukerfokus og fokus på etterspørsel som viktige komponenter for å redusere utnyttelse. Mathias Slettholm (SOS-barnebyer)

poengterer at økt forbrukerfokus kan være med på å fjerne den distansen vi har til problemet, ved å fremheve at man som forbruker i Norge bidrar til den utnyttelsen som skjer- også andre

steder i verden. Ellen Høvik (Caritas) underbygger dette ved å understreke at den etterspørselen som gjør at *moderne slaveri* eksisterer gir oss som forbrukere et medansvar.

4. Bruker vi feil begrep?

I dette kapittelet ønsker vi å gå inn i diskusjonen om hvorfor utviklingssektoren har valgt å bringe et «nytt» og uklart begrep på banen når det allerede finnes et begrep med juridisk forankring som beskriver og definerer denne utnyttelsen. Videre ønsker vi å diskutere om valget av begrep kan påvirke forståelsen av fenomenet og synet på hvilken innsats som er nødvendig.

Først tar vi for oss hvordan denne forvirringen og uklarheten kan føre til en utvanning av begrepet og innsatsen mot denne utnyttelsen. Vi problematiserer hvilken vekt som tillegges de ulike formene for utnyttelse, og drøfter hvorvidt seksuell utnyttelse kommer i skyggen av tvangsarbeid og tvangsekteskap i anvendelsen av begrepet *moderne slaveri*. Videre stiller vi spørsmål ved bruken av betegnelsen "moderne" om et fenomen som har eksistert i generasjoner, så vel som å drøfte implikasjoner av å anse utnyttelse i vår tid som "slaveri", for å diskutere om *moderne slaveri* er egnet for å beskrive de utnyttelsesformene som begrepet er ment å favne, og gi et riktig bilde

av den utnyttelsen som adresseres. Dette kapittelet løfter frem felles begrepsforståelse som et verktøy for å oppnå en ideell og styrket innsats.

Konsekvenser av uklar begrepsbruk

Som nevnt har vi de siste årene vært vitne til et økt fokus på og en styrket innsats mot *moderne slaveri*, både blant aktører i Norge og globalt, og hvordan begrepet har kommet inn med innflytelse fra NGOer og aktører i den engelsktalende delen av verden og er en direkte oversettelse av "*modern slavery*" og "*modern day slavery*".

Fordi flere av bærekraftsmålene kun kan nås innen 2030 dersom vi trapper opp innsatsen mot menneskehandel, anses dette som et viktig steg i riktig retning. Likevel har uklarhet rundt begrepene ledet til ulike tolkninger blant aktører som arbeider med tematikken.

Dataen som er innhentet i forbindelse med denne rapporten viser tydelig at de utvalgte bistandsaktørene har forskjellige perspektiver og synspunkter på hva begrepet *moderne slaveri* innebærer, og bekrefter dermed

vår oppfatning om at det eksisterer en uklarhet i Norge når det kommer til oppfatning av begrepet. Ulike forståelser av de forskjellige begrepene er problematisk da det gjør det vanskelig å vite hvilken innsats man ønsker å styrke og hvilken innsats som faktisk styrkes.¹⁹ Fordi det mangler en spesifikk definisjon på begrepet *moderne slaveri* åpnes det også for at bistandsaktørene kan tolke begrepet og fokusere på det arbeidet de selv synes er viktig. Det er jo et ønske at bistandsprogrammet reelt skal tilføre noe nytt og representere en styrket innsats mot utnyttelse.

Begrepsforvirringen kan i ytterste konsekvens resultere i at innsatsen ikke styrkes nevneverdig. Dette skaper bekymring for at et eget bistandsprogram ikke vil føre med noen reell og faktisk strukturell forandring. Selv om begrepet har en positiv virkning ved at det kan brukes fordelaktig til å styrke eksisterende arbeid, er det samtidig en ulempe at begrepet er så vagt at det fører til en utvanning. Det er derfor uheldig om bistandsprogrammet blir for lite spisset mot den innsatsen det sikter mot. På sitt beste blir da et slikt bistandsprogram et flaggskip for regjeringen, samt en ny post for organisasjoner til å søke økonomiske midler, men potensialet for å fremme faktisk strukturell og varig forandring som bidrar til en verden uten utnyttelse reduseres som en konsekvens av den uklare begrepsbruken.

Ikke bare bidrar denne uklarheten til at det blir utfordrende for allmennheten å oppnå en forståelse av hva begrepet innebærer, men det gjør det også vanskelig å vite hvor pengene faktisk

kanaliseres, og hvilken innsats det er som eventuelt styrkes – noe som kan medføre at innsatsen ikke blir så helhetlig som ønsket. Ettersom det ikke finnes noen juridiske rammer rundt begrepet *moderne slaveri*, kan resultatet bli en utvanning, ikke bare av begrepet, men også innsatsen knyttet til begrepet. Ved at aktørene har forskjellige definisjoner av hva som bør inngå i et sånt program, er det nærliggende å tenke at midlene også vil bli spredt til flere ulike, og mulig også noe tilfeldige kanaler. Mathias Slettholm (SOS-barnebyer) trakk frem et poeng om at innsatsen burde fokuseres inn mot få mottakere. Det er ingen tvil om at en konsentrert innsats kan ha mer kraft sammenlignet med at innsatsen fragmenteres ved å prøve og gripe over for mye. En fokusert og konsentrert innsats kan likevel bli vanskelig når aktørene på feltet har sprikende oppfatninger om hva som burde omfattes av programmet. Også dette tydeliggjør behovet for en klar begrepsbruk.

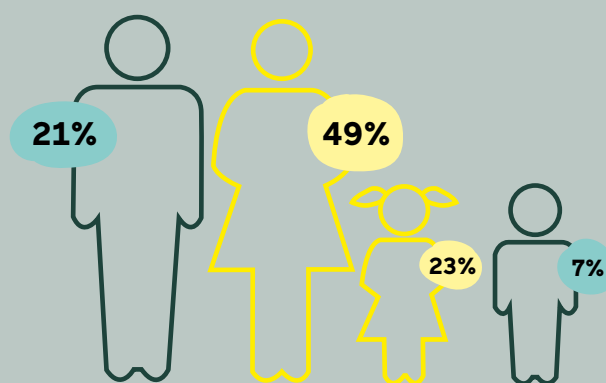
Det er ingen tvil om at innsatsen mot *moderne slaveri* som vi nå er vitne til får positive ringvirkninger gjennom at aktører på feltet jobber sammen for å fremme sine innspill, gjennom øremerkede midler, og gjennom at regjeringen tydelig markerer at dette er et felt det skal satses på. Samtidig kan en uklar begrepsforståelse bidra til at historiene til mennesker som berøres personlig av utnyttelse og overgrep ikke tas på alvor, i tilstrekkelig grad. Det samme gjelder omfanget av utfordringene knyttet til ulike former for utnyttelse og menneskehandel. Ikke minst blir det vanskelig å inkludere

stemmene til berørte ofre for utnyttelse dersom det ikke er klare retningslinjer for hvilke utnyttelsesformer som innlemmes i begrepet. Det er på denne måten bekymringsverdig med en vaghet og uklarerhet som resulterer i at viktige perspektiver og nyanser står i fare for å utelates.

Seksuell utnyttelse i skyggen av tvangsarbeid og tvangsekteskap

Det er viktig å fremheve utfordringene knyttet til hvilken vekt som tillegges ulike utnyttelsesformer i denne innsatsen. I Norads kartlegging av *moderne slaveri* fra 2019²⁰ så vel som i skissen til bistandsprogrammet utformet av ressursgruppen mot *moderne slaveri*, uteblir fokuset på seksuell utnyttelse, det samme gjelder likestillingsdimensjonen.²¹ I skissen til bistandsprogrammet er ordet "sex-trafficking" referert til 1 gang, sexindustrien 1 gang, det er en referanse til seksuell vold mot kvinner, og en til seksuell utnyttelse og tvangs- og barneekteskap. Skissen har ingen referanse til begrepet "likestilling". Til sammenligning gjentas ordet "arbeid" 57 ganger (referert til som tvangsarbeid, barnarbeid, arbeidsrettigheter, arbeidsforhold etc.). Den samme tendensen fremkommer i Norad sin kartlegging: kartleggingen har 4 referanser til "seksuell utnyttelse", og 3 referanser til sex, (sexindustri, sexslaveri og 'tvungen sexarbeid'). Likestilling nevnes kun én gang, mot tvangsarbeid som nevnes 75 ganger. I likhet med dette viser funnene våre basert på intervjuer med utvalgte bistandsaktører at tvangsarbeid tillegges mest oppmerksomhet i deres beskrivelse av utnyttelseskomplekset.

I følge FNs kontor for narkotika og kriminalitet (UNODC) er majoriteten av ofre for menneskehandel jenter og kvinner (72%), og andelen barn som er ofre for utnyttelse har mer enn doblet seg fra 2004 til 2016. Det vises til at henholdsvis 83% av alle kvinnene og 72% av alle jentene blir utnyttet seksuelt.²² Selv om det selvsagt er vanskelig å vite hvorvidt, og i hvilken grad denne statistikken representerer helhetsbildet når det kommer til utnyttelse, forteller disse tallene om det som statistikk til nå har hatt mulighet til å fange opp, - nemlig om et enormt omfang av seksuell utnyttelse der kvinner og jenter i all hovedsak er ofrene. Ettersom at statistikken viser at majoriteten av menneskene som er offer for utnyttelse faktisk utnyttes i sexindustrien, fremstår det som uheldig at skissen til bistandsprogrammet ikke synliggjør eller reflekterer dette tilstrekkelig. Det blir hvertfall synlig at bistandsprogrammet slik det nå er skissert i størst grad er velegnet til å adressere tvangsarbeid og utnyttelsesformer som rammer menn og gutter.

(Kilde: UNODC, 2018, p. 10)

Av Global Slavery Index fra 2018, fremkommer omtrent tilsvarende

estimat: indeksen peker på at 71% av ofre for *moderne slaveri* er kvinner og jenter. Imidlertid, oppfattes det som ILO og Global Slavery Index ser ut til å måle utnyttelsen på en annen måte enn UNODC.²³

I Global Estimates of Modern Slavery fra 2017 retter ILO og Walk Free spesielt søkelyset på tvangsarbeid og tvangsekteskap. I rapporten står det: "...women and girls represent 99 percent of victims of forced labour in the commercial sex industry...", og rapporten estimerer at 3, 8 millioner voksne og 1 million barn var ofre for kommersiell seksuell utnyttelse i 2016.²⁴ Denne statistikken oppfattes som spesielt uklar, sett i sammenheng med det totale estimatet på 40 millioner ofre for menneskehandel totalt i verden i dag, dersom jenter og kvinner utgjør over 70% av ofrene. Formuleringen "*victims of forced labour in the commercial sex industry*" er også sterkt bekymringsverdig, da en oppfatning om at seksuell utnyttelse er en underkategori under tvangsarbeid kan bidra til å styrke forvirringen rundt begrepsforståelsen.

I dette henseende, er det viktig med en bevissthet om hvordan prostitusjonsfeltet både nasjonalt og internasjonalt er politisk betent. Dette kan knyttes til forståelsen av hvordan man skal betrakte prostitusjon. Er prostitusjon vold mot kvinner og jenter satt i system, eller bør det betraktes som "sexarbeid", som *frihet* og *empowerment* for de involverte? Forskning viser at den store majoriteten av barn og voksne i prostitusjon befinner seg i en sårbar situasjon

og som opplever tvangsmekanismer knyttet til dette.²⁵

Posisjonen man inntar i møte med prostitusjon, bør få konsekvenser for hvordan man oppfatter begrepsdiskursen i møte med seksuell utnyttelse. I Norge er det politisk flertall for ivaretagelse av sexkjøpsloven, en normativ lovgivning som tar en klar retning i møte med dette spørsmålet. Til kontrast fra barn og unge som vokser opp i Nederland eller Tyskland med at kvinner (og ofte mindreårige) er objekter som kan kjøpes og selges i utstillingsvinduer, så vokser barn og unge i Norge opp i et samfunn der vi aktivt har tatt stilling til at sexkjøp er kriminelt, og at ansvaret og byrden legges på konsumenten, på kjøperen – fordi man anerkjenner at personer i prostitusjon befinner seg i en sårbar situasjon. Forskning viser at befolkningens holdninger til sexkjøp endrer seg i sammenheng med sexkjøpsloven. I land der sexkjøpsloven har blitt innført, kan man synliggjøre en medfølgende holdningsendring i befolkningen, noe som peker mot hvordan en tilnærming som Norge har til prostitusjon bidrar til å forebygge seksuell utnyttelse.²⁶ Barn og unge, og spesielt jenter og unge kvinner fra sårbare sivilsamfunn utnyttes grovt i den globale sexindustrien. Sexkjøpslovens store styrke ligger i dens normdannende effekt i møte med barn og unge. I tillegg har loven en forebyggende effekt når det kommer til utnyttelse av barn i sexindustrien, ettersom en reduksjon i antall sexkjøp vil redusere etterspørselen etter utnyttelse av barn.

I lys av momentene over blir det forståelig at det er lettere å få stor oppslutning fra myndigheter, pengesterke donorer og næringslivsaktører, ettersom alle kan koble seg inn i kampen mot tvangsarbeid og tvangsekteskap. Ved å bevege seg inn mot det politiske spenningsfeltet knyttet til temaet prostitusjon, er det ingen tvil om at dette kan komplisere helhetsbildet. Siden majoriteten av ofre for menneskehandel er jenter og kvinner, burde likestillingsfremmende hensyn og initiativer som forebygger seksuell utnyttelse av kvinner og jenter stå sentralt i bistandsprogrammet. Med en slik prioritering av jenter og kvinner vil dette aspektet ved utnyttelsen komme tydeligere frem, samtidig som det selvsagt er utfordringer knyttet til dette. Dette er likevel blant de viktigste globale likestillingsfremmende grepene vi kan ta som virkelig kan bidra til å redusere og forebygge handelen med menneskers kropp.

Dersom bistandsprogrammet skal vie oppmerksomhet mot prostitusjon og seksuell utnyttelse tilsvarende omfanget av den utnyttelsen som skjer, er det ingen tvil om at problemkomplekset forstørres, og kompliserer feltet enda mer. Dagens digitalisering og dagens teknologiske utvikling har åpnet for seksuell utnyttelse av voksne og barn på digitale plattformer der den vestlige verden står for en stor del av etterspørselen gjennom sitt forbruk av pornografi. En helhetlig innsats må derfor ta høyde for å forebygge utnyttelse også utenfor ordinære næringskjeder og den må våge gå inn det politiske spenningsfeltet knyttet til forståelsen av prostitusjon som

fenomen.

Hva er moderne med grov utnyttelse av voksne og barn?

I tillegg til å være et uklart begrep med mangel på en håndfast definisjon, fremstår *moderne slaveri* som problematisk ettersom at det kan oppleves som en glorifisering og modernisering av et fenomen med en sterk historie som har preget generasjoner. Som det kommer frem av funnene våre kan begrepet *moderne slaveri* være nyttig i noen sammenhenger, fordi det har en link til slaveri i gamle dager, og på denne måten gir signal til folk om at det fremdeles finnes mennesker som lever i minst like brutale utnyttelsesforhold også i vår tid.

Det fremkommer av intervjuene at aktørene anser "det gamle" slaveriet som avskaffet med den transatlantiske slavehandelen, noe som også fremheves i Norad sin kartlegging av *moderne slaveri*, der forfatterne i sin innledning påpeker at "*Slaveriet ble avskaffet for flere generasjoner siden*".²⁷ Det er her nødvendig å påpeke hvordan en slik påstand kan oppfattes som misvisende ettersom det er et faktum for en rekke kulturer og samfunn at slaveriet aldri ble avskaffet. Både tvangsarbeid, tvangsekteskap, prostitusjon og andre slavelignende praksiser hatt en kontinuerlig eksistens i andre deler av verden helt frem til i dag, og det finnes derfor ikke noe moderne med disse formene for utnyttelse av mennesker. India er et eksempel på et samfunn hvor det ikke har vært snakk om avskaffelse av en type slavehandel. Mye av utnyttelsen

som skjer i India har foregått i et kontinuum fra gammelt av og frem til i dag. Det å snakke om en avskaffelse av slaveriet kan derfor fremstå som en "vestlig" og "uhistorisk" vinkling.

Sarah Harrison ved North Carolina Coalition Against Sexual Assault beskriver mye av dette veldig treffende. I artikkelen "*Reconsidering the Use of the Terminology 'Modern Day Slavery' in the Human Trafficking Movement*" forklarer hun at ved å kalle det *moderne slaveri* ignorerer man fortsettelsen av denne type utnyttelse helt frem til i dag, og påpeker at begrepet ofte bruker den emosjonelle kraften som er knyttet til historisk slaveri uten å selv være koblet til det.²⁸ Å bruke begreper med slik kraft på en uforsiktig måte kan bidra til å forstørre skadeomfanget, og skape et feilaktig bilde av fenomenet.

Før *moderne slaveri* ble et begrep som stadig flere politiske aktører og sivilsamfunnsaktører i Norge tok i bruk, benyttet flere seg av det juridisk definerte begrepet menneskehandel for å beskrive utnyttelse av barn og voksne i ulike sektorer og industrier. Dette begrepet er som nevnt tidligere definert i Palermo-protokollen og benyttet i justissektoren, likevel blir også dette begrepet tolket og forstått ulikt av forskjellige aktører. I følge Brunovskis og Ødegård²⁹ har aktører og sivilsamfunn ofte en snevrere forståelse av begrepet sammenlignet med hvordan begrepet er definert i lovgivning og rettspraksisen. Dette kan forklare hvorfor utviklingssektoren og sivilsamfunnsaktører har valgt å ta i bruk et begrep som de forstår

som "bredere" og som dermed favner mer enn deres forståelse av *menneskehandel*.

I diskusjonen om *moderne slaveri* nevnes "bredde" ofte som en styrke ved dette begrepet. Basert på intervjuene oppleves aktørenes forståelse av *moderne slaveri* som vid, men ikke nødvendigvis bred. De påpeker at begrepet favner ulike former og områder innenfor tematikken, men det betyr likevel ikke at begrepet tas på alvor i sin bredde. Et eksempel på dette er nettopp dette med seksuell utnyttelse og til hvilken grad denne utbredte formen for utnyttelse assosieres med *moderne slaveri*, sammenlignet med den plassen det har fått innen menneskehandelbegrepet. Til tross for at begrepet virker å være vidt, kan denne observerte mangelen på bredde komme frem som en klar svakhet i denne diskursen.

De ulike tolkningene og forståelsene av disse begrepene gjør det naturlig å stille spørsmål ved en eventuell gjennomgående misnøye over utilstrekkelig initiativ fra myndigheter, politi, hjelpeapparat og rettsvesen til å få en forandring på dette feltet. Selv om menneskehandel er definert i Straffeloven, og selv om politiet de seneste årene har fått økte ressurser til kompetanseheving og styrking av de spesialiserte menneskehandelsgruppene i de største politidistriktene så er det få menneskehandelsaker som havner i domstolen, og enda færre saker som domfelles.

Dette kan antyde at den juridiske

definisjonen er så streng at andre begreper tvinger seg frem. Slik det fremgår i dag blir majoriteten av tvangsarbeid- sakene i Norge kategorisert som *sosial dumping*, som anses som en noe mildere betegnelse enn tvangsarbeid.

Med det arbeidet knyttet til menneskehandelbegrepet som har blitt gjort siden år 2000, da FN kom med Palermoprotokollen, er det synd om begrepet skal visne og tømmes for mening, eller i verste fall skrotes, på bakgrunn av at det er utfordrende å utvise skjønn i enkeltsaker for alvorlighet og utnyttelse, og fordi problemet oppleves som uoverkommelig. Menneskehandel er det mest omfattende juridiske begrepet på feltet, og fokuset burde derfor rettes mot å styrke oppfatningen av dette begrepet, som allerede er innlemmet i Straffeloven, istedenfor å bringe inn nye uklare begreper. Det å jobbe for en styrking av forståelsen av menneskehandelbegrepet kan bidra til en felles opp-fatning om at begrepet på alvor rommer de utnyttelsesformene som beskrives. En styrket forståelse av menneskehandel som begrep kan føre til en bedre innsats mot utnyttelsen fra mange ulike vinkler, - at politi, domstoler, politikere, næringsliv og sivilsamfunn tar et krafttak for å mobilisere til en helhetlig innsats. Dette kan virkelig få en effekt i forebygging og bekjempelse av utnyttelsen i Norge, men også positive ringvirkninger utenfor våre landegrenser.

Hvem er slavene?

I samtale med de utvalgte bistands-

aktørene påpekte en av aktørene at fokuset burde ligge på å få mennesker ut av den utnyttelsen de befinner seg, og ikke på å sette disse menneskene i bås. For å unngå stemping av menneskene som befinner seg i slike situasjoner er det nødvendig å problematisere begrepet *moderne slaveri*. Istedenfor å omtale den sårbare situasjonen disse menneskene befinner seg i, fungerer begrepet kanskje mot sin hensikt ved å gi de utsatte

menneskene merkelapper og åpne opp for å kalle mennesker for slaver. Med tanke på historien som ligger i begrepet kan ordet "slave" oppfattes som nedsettende og fornedrende til personene som befinner seg i utnyttelsen. Istedenfor å fungere som en beskrivelse av den situasjonen de befinner seg i og hva de er tvunget til å gjøre, kan dette ordet oppleves som definerende for hvem de er. Dette er svært uheldig, og man bør være forsiktig med slike kategoriseringer da det kan oppleves passiviserende, stigmatiserende og umyndiggjørende for den som opplever å få en slik merkelapp.

Når alt kommer til alt kan man gå inn for å bruke et begrep som man kanskje ikke mener er helt optimalt, men når begrepet skaper avstander og stereotyper begynner dette å bli problematisk. Det er derfor viktig å skape et nyansert bilde av utnyttelsen, og ofrene som befinner seg i den. Som nevnt tidligere refererer begrepet *moderne slaveri* til et forhistorisk begrep som folk allerede har assosiasjoner til, og inneholder

en emosjonell, sjokkerende og appellerende komponent som har en verdi i seg selv. For å bekjempe et så omfattende problem, er det nødvendig med støtte fra sivilsamfunn og aktører. Ved å bruke et begrep som appellerer til følelser og skaper alvor økes sjansene for å styrke innsatsen mot utnyttelse. Likevel, kan det diskuteres om verdien av å vekke følelser er stor nok til å gå på bekostning av menneskene som befinner seg i denne situasjonen ved å fremstille de på en uverdigg og, i noen tilfeller, feilaktig måte.

Det finnes mange ulike former for utnyttelse, og selv om noen av disse kan minne om de formene som assosieres med «slaveri», er det på langt nær alle i utnyttelse som er fysisk fanget og innelåst. For mange kan det være ulike former for sårbarhetsfaktorer som bidrar til at de havner inn i utnyttelse: Fattigdom, krig og konflikt, det å leve i et samfunn der menneskerettigheter ikke overholdes eller samfunn med mangel på likestilling, samfunn med klimautfordringer, omsorgsforsømmelse, overgrepserfaringer, rus, og så videre. Mange havner inn i utnyttelsen mens de fremdeles er barn. På samme måte kan tvangsmekanismene som bidrar til at mennesker forblir i utnyttelsen, være sammensatte og ulike. Sosial kontroll, manipulasjon og trusler som gjør at man frykter for sitt eget liv eller livet til egne barn eller annen nær familie, fare for vold og andre former for misbruk

av sårbar situasjon som bidrar til at man ikke ser noen vei ut av utnyttelsen. Videre kan begrepet *slaveri* kamuflere at det kan være sammensatte prosesser som gjør at et menneske eller en gruppe med mennesker kommer seg ut av utnyttelsesforhold. Betegnelsen *slaveri* kan gi et inntrykk av at det dreier seg om et problemkompleks som regelrett må avsluttes og avskaffes, uten at prosessene som kreves og samarbeidet mellom aktører, myndigheter, næringsliv, gjerningspersoner og utsatte personer kommer til syne som en del av bildet. Slaveribegrepet kan også tilsløre behovet for gjennomgripende strukturell endring som må til for å bekjempe og forebygge utnyttelse.

Når man arbeider med holdnings- skapende arbeid og slike sensitive temaer er det viktig å skape et mest mulig riktig bilde av kompleksiteten. En bevisstgjøring rundt dette samt økt fokus på å unngå å male et forenklet bilde av utnyttelsen kan være med å bidra positivt til en refleksjon rundt stigma og holdninger til personer i utnyttelse. Slaveri er et sterkt begrep, og bruken av dette begrepet som et generelt samlebegrep for en rekke utnyttelsesformer, kan bidra til å utelukke nyansene og kompleksiteten som kjennetegner ulike utnyttelsesforhold. Noe som igjen kan svekke identifiseringen av - og innsatsen mot ulike former for utnyttelse.

5. Konklusjon

Begrepene vi bruker burde gi et så realistisk bilde som mulig av situasjonen begrepet skal beskrive. Basert på funnene våre i denne rapporten stiller vi oss kritiske til at *moderne slaveri* er et velegnet begrep til å få frem dette og beskrive utnyttelsen i sin bredde. Momenter som trekkes fram i denne rapporten viser at svarene fra de utvalgte bistandsaktørene spriker, og at det er store variasjoner i forståelsen av begrepet. Selv om de fleste aktørene tillegger begrepet en vid forståelse som rommer ulike former for utnyttelse, er det bemerkelsesverdig at fokuset på seksuell utnyttelse, likestilling og prostitusjon virker å være nærmest fraværende hos enkelte. Dette er ikke gitt av begrepet i seg selv, da *moderne slaveri* like gjerne kunne blitt brukt utelukkende til å beskrive seksuell utnyttelse. Vi ser derfor at det finnes et reelt behov for å diskutere og avklare hvilke former for utnyttelse begrepet faktisk rommer, slik at også disse formene for utnyttelse blir tatt på alvor.

Til tross for den sprikende forståelsen av begrepet, finnes det tydelige styrker ved å benytte et begrep som skaper følelsesladde reaksjoner som tar tak i alvorligheten som begrepet beskriver. Alle aktørene enes om behovet for å ta utnyttelsen på alvor og å agere, likevel setter vi spørsmål ved nødvendigheten av å fremprovosere følelsesmessige reaksjoner dersom dette går på bekostning av menneskeverdet til de

involverte. Vi synes det er problematisk å sette disse menneskene i bås ved å referere til dem som "moderne slaver", og frykter at bruken av dette begrepet kan lede til en stigmatisering av mennesker i utsatte situasjoner, og dermed øke skadeomfanget. *Moderne slaveri* oppleves heller ikke som et begrep som tar stemmen til mennesker med erfaring av å bli utnyttet på alvor.

FNs Palermo-protokoll fra 2000 omfatter alle dimensjonene av utnyttelse som verden står overfor i dag, og setter søkelys på alvorligheten i utnyttelsen samt behovet for å motarbeide den. Til tross for alt arbeidet som er nedlagt i denne protokollen, viser både våre resultater og tidligere forskning at *menneskehandel* som begrep ikke blir tatt på alvor.³⁰ Et flertall av de utvalgte aktørene anser menneskehandel som et snevert juridisk begrep, med få domfellelser. Dette understreker behovet for en kartlegging og en styrking av definisjonen av dette begrepet, slik at flere ønsker å slutte seg til dette begrepet.

Når vi har et begrep som legger grunnlaget for hvordan vi skal arbeide mot dette fenomenet, er det nødvendig at vi tar det på alvor og skaper en forbedret oppfatning av hva begrepet innebærer – for å styrke innsatsen mot de grove menneskerettighetsbruddene som eksisterer gjennom disse formene for utnyttelse i vår tid. I følge UNODC,

har det vært en kontinuerlig økning av menneskehandel siden 2010, og det påpekes at utnyttelsen tar stadig nye former som har resultert i at flere barn blir utsatt for utnyttelse og overgrep.³¹

Som nevnt tidligere i denne rapporten, åpner nåtidens teknologiske utvikling for utnyttelse av barn og voksne også på digitale plattformer. Bærekraftsmål 9c handler om at de minst utviklede landene skal ha allmenn og rimelig tilgang til internett i løpet av 2020. Digitalisering gir mange gode og positive muligheter for utvikling og innovasjon. Samtidig er det ingen tvil om at vi står overfor store utfordringer når hele det globale sør, og med dette de siste 3 milliardene som ennå ikke har tilgang til internett, inntar nettet. Her må verdenssamfunnet ikke lukke øynene for menneskerettighetsutfordringene dette bringer med seg, og faren for at stadig flere kan få tilgang til formidling av utnyttelse av sårbare barn og voksne på nett, og med dette at etterspørselen etter utnyttelse og menneskehandel øker. Etersom utnyttelse, og spesielt seksuell utnyttelse, blir mer tilgjengelig gjennom nye plattformer er det viktig at Norge tar grep for å styrke sin innsats mot dette fenomenet.

Denne rapporten har synliggjort behovet for en solid begrepsavklaring når det kommer til begrepet *moderne*

slaveri og hva dette skal rommespesielt dersom det er dette begrepet som norske myndigheter og sivilsamfunn velger å bruke i utviklingsarbeid rettet mot disse formene for utnyttelse. Det er ingen tvil om at det er krevende å konfrontere de dimensjonene av utnyttelse som ikke er direkte knyttet opp til leverandørkjeder og ordinære næringskjeder, som er tilfellet med den enorme og voksende seksuelle utnyttelsen. I denne formen for utnyttelse ser vi en klar tendens til at barn og voksne fra sårbare sivilsamfunn blir utnyttet av konsumenter fra det globale nord, i form av seksuelle tjenester som pornobruk og sexkjøp. Det er derfor viktig at Norge både fra myndighets-hold og i sivilsamfunnet våger å konfrontere denne formen for utnyttelse, selv om det er krevende og utfordrende. Vi er positive til de synergieffektene som denne påbegynte prosessen med det nye bistandsprogrammet mot *moderne slaveri* har fremmet, og til hvilke resultater som kan komme ut av en samlet innsats på tvers av aktører, næringsliv og myndigheter. Vi har ingen tid å miste, og har troen på en samlet innsats mot grov utnyttelse av barn og voksne i dette handlingens tiår.

lightup anbefaler:

- **At regjering, sivilsamfunn og næringsliv slutter seg rundt anvendelse av begrepet *menneskehandel* for en styrket og helhetlig innsats mot utnyttelse både nasjonalt og globalt.**

At forståelsen av menneskehandel som begrep utarbeides og styrkes for å oppruste Norge til en styrket, samlet og helhetlig innsats mot utnyttelse både nasjonalt og globalt. Begrepsbruken som omtaler en av vår tids største utfordringer, bør være målrettet og strategisk formulert slik at aktører enkelt kan oversette begrepet til bruk i felt. Rapportens funn peker på utfordringene ved sprikende begrepsbruk, noe som taler til fordel for å gå bort fra bruken av begrepet moderne slaveri, og samles om *menneskehandelbegrepet* i norsk kontekst.

Dersom norske myndigheter og sivilsamfunn velger å fortsette bruken av *moderne slaveri* videre i utviklingsarbeid rettet mot disse formene for utnyttelse, anbefaler vi at Norad, sammen med Utenriksdepartementet, sivilsamfunnsaktører og mennesker som har vært utsatt for utnyttelse utarbeider en forbedret kartlegging av hva begrepene *menneskehandel* og *moderne slaveri* skal romme for å oppnå en felles, styrket og nyansert begrepsforståelse, der også seksuell utnyttelse inkluderes i større grad.

- **At regjeringen tar initiativ til å iverksette en plan for videre arbeid med kartlegging av begrepsforståelsen når det kommer til begreper som anvendes om utnyttelse, gjennom å involvere en bredde av aktører på feltet.**

Dette som et ledd i å implementere en styrket innsats mot menneskehandel. En slik kartlegging kan knyttes til en forsknings- hub, som foreslått i skissen til bistandsprogrammet mot moderne slaveri, – dersom et slikt tverrfaglig forskningssamarbeid blir etablert som et resultat av bistandsprogrammet. Her kan aktører fra ressursgruppen involveres med sin kompetanse. Alternativt kan også en videre kartlegging av begrepene knyttes til et fremtidig kompetansesenter for sivilsamfunnets arbeid med bærekraftsmålene, ettersom at en helhetlig tilnærming er nødvendig for å nå bærekraftsmål 8.7. Norad har nylig fremmet at opprettelsen av et slikt kompetansesenter vurderes.³²

- **På samme måte anbefaler vi at Norge bidrar til å klargjøre hvordan det jobbes med statistikk og tallfesting av antallet ofre for menneskehandel.**

En konsekvens av uklar begrepsbruk er at statistikkene blir veldig sprikende. Global Slavery Index og ILO opererer med andre tall en FNs kontor mot narkotika og kriminalitet (UNODC), som årlig gir ut FNs Global Report on Trafficking in Persons. For å få så gode estimater som mulig, bør dette arbeidet styrkes både nasjonalt og internasjonalt. Et slikt arbeid kan naturlig knyttes til en tverrfaglig forskningshub dersom dette etableres (se punktet over).

- **At Norge får en tydeligere stemme internasjonalt i arbeidet mot seksuell utnyttelse, som et ledd i å styrke innsatsen mot menneskehandel.**

Som et likestillingsfremmende grep bør Norge ha en helhetlig tilnærming til den utnyttelsen som skjer, og ta en aktiv del i å kaste lys på problematikk som omhandler prostitusjon og seksuell utnyttelse, også utnyttelse som skjer over digitale plattformer. Dette handler om å ikke overse det enorme markedet som finnes for utnyttelse av jenter og kvinner i sexindustrien verden over, og den økende digitaliseringen av slike former for utnyttelse.

Dette innebærer at Norge aktivt bør fremme den nordiske modellen (sexkjøpsloven) i internasjonale fora. Sexkjøpslovens store styrke ligger i dens normdannende og holdningsskapende effekt i møte med barn og unge som vokser opp med en slik lovgivning. Videre bidrar loven til å redusere etterspørselen etter menneskehandel med barn i sexindustrien.

Om lightup

lightup er en internasjonal demokratisk ungdomsbevegelse som er politisk og religiøst uavhengig. **lightup** kaster lys på menneskehandel og seksuell utnyttelse og jobber holdningsskapende og forebyggende mot denne utnyttelsen.

lightup skaper forandring gjennom å engasjere unge på skoler, folkehøyskoler og universiteter. Vi utfordrer holdninger ved deltakelse i samfunnsdebatten, og gjennom å arrangere eventer som frokostseminarer, panelsamtaler og konferanser. Vi mobiliserer til politisk handling og har troen på løsninger som tar tak i de strukturelle årsakene til at utnyttelse skjer i verden i dag.

lightup ble stiftet i Norge i 2013, først under navnet Freethem. Vi finnes nå i tre land: Østerrike, Tyskland og Norge. Vi har lokale team rundt i landet som setter søkelys på tematikken i sine nærmiljø, og vi har også et nyoppstartet team i India. Mer info om **lightup** finner du på lightup-movement.no

lightup gir deg en plattform hvor du kan være med å forebygge menneskehandel på kreative måter.

Meld deg inn i dag, så kan du også være med!

Under 26 år gammel?

Send SMS med kodeord LIGHTUP til 2380 (50 kr pr år)

Over 26 år gammel?

Send SMS kodeord LIGHTUP+ til 2380 (100 kr pr år)

Mer info om medlemskap finner du på lightup-movement.no/bli-medlem

Følg oss på sosiale medier!

Kilder

- 1 Sarah Harrison er Anti-Human Trafficking Specialist ved North Carolina Coalition Against Sexual Assault. Harrison, S. (12.01.2018). Reconsidering the Use of the Terminology 'Modern Day Slavery' in the Human Trafficking Movement [Blogg post]. Hentet fra: <https://www.nsvrc.org/blogs/reconsidering-use-terminology-modern-day-slavery-human-trafficking-movement>
- 2 Etikkinformasjonsutvalget (28.11.2019). Åpenhet i leverandørkjeder: Forslag til lov om virksomheters åpenhet om leverandørkjeder, kunnskapsplikt og aktsomhetsvurderinger. Hentet fra: <https://www.regjeringen.no/contentassets/7fb040bb744c43d0896b99a3dbbc91cb/195794-bfd-etikkrapport-web.pdf>
- 3 Arnegaard, T. J., & Davis, T. (2019). Kartlegging av moderne slaveri og anbefalinger til norsk innsats for bekjempelse av moderne slaveri i utviklingssamarbeidet. Kartleggingsrapporten ble utarbeidet på bestilling fra Utenriksdepartementet. Hentet fra: https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/moderne_slaveri/id2670039/?fbclid=IwAR068OZtyckjVJcalY2wZ_HjoM8s-QT_zRTQsQsNN8F4Bb6oOLEIU9gNOA
- 4 Frøvik, J. K., Torstensen, R. L., & Sundli, B. (2019). Nytt bistandsprogram: Vi trenger en begrepsavklaring om moderne slaveri. Bistandsaktuelt. Hentet fra: <https://bistandsaktuelt.no/arkiv-kommentarer/2019/bistandsprogrammet-mot-moderne-slaveri/>
- 5 Brunovskis & Ødegård (2019) Menneskehandel i arbeidslivet. Fafo-rapport 2019:35. Hentet fra: <https://www.fafo.no/index.php/zoo-publikasjoner/fafo-rapporter/item/menneskehandel-i-arbeidslivet-2>
- 6 Justis- og Beredskapsdepartementet (2000). FNs protokoll for å forebygge, bekjempe og straffe handel med mennesker, særlig kvinner og barn. Hentet fra: <https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/fns-protokoll-for-a-forebygge-bekjempe-o/id107341/>
- 7 <https://www.ohchr.org/en/professionalinterest/pages/protocoltraffickinginpersons.aspx>
- 8 Obama, Barack (25.09.2012). The White House President Barack Obama. Tale hentet fra: <https://obamawhitehouse.archives.gov/the-press-office/2012/09/25/remarks-president-clinton-global-initiative>
- 9 International Labour Organization (17.03.2017). ILO and Walk Free Foundation to collaborate on Global Estimate of Modern Slavery. Hentet fra: https://www.ilo.org/global/topics/forced-labour/news/WCMS_547316/lang--en/index.htm
- 10 International Labour Organization & Walk Free (2017). Global estimates of modern slavery: Forced labour and forced marriage. Hentet fra: https://www.ilo.org/global/publications/books/WCMS_575479/lang--en/index.htm
- 11 <https://www.alliance87.org/>
- 12 Leary, M. G. (2015). "Modern Day Slavery"— Implications of a Label. Saint Louis University Law Journal, 60(1).
- 13 Ulstein, D. I. (2019). Helhetlig og omfattende norsk innsats mot moderne slaveri. Bistandsaktuelt. Hentet fra: <https://www.bistandsaktuelt.no/arkiv-kommentarer/2019/ulstein-helhetlig-norsk-innsats-mot-moderne-slaveri/>
- 14 FN-Sambandet. (2020). FNs Bærekraftsmål. Hentet fra: <https://www.fn.no/Om-FN/FNs-baerekraftsmaal>
- 15 Arnegaard & Davis (2019)
- 16 Det Norske Menneskerettighetsfond, Etisk Handel Norge, Fairtrade Norge, For Freedom, Frelsesarmeen, Hope for Justice, Kirkens Nødhjelp, Norges Gruppen ASA, Plan Norge, Raftostiftelsen, SOS Barnebyer, Tankesmien Skaperkraft og Telenor (26.09.2019). Bistandsprogram mot moderne slaveri. Hentet fra: https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/bistand_slaveri/id2670097/
- 17 Arnegaard & Davis (2019)
- 18 FN-Sambandet. (2020). FNs Bærekraftsmål. Hentet fra: <https://www.fn.no/Om-FN/FNs-baerekraftsmaal>

- 19 Brunovskis & Ødegård (2019)
- 20 Arnegaard & Davis (2019)
- 21 Det Norske Menneskerettighetsfond et al. (2019)
- 22 United Nations Office on Drugs and Crime. (2018). Global Report on Trafficking in Persons 2018. Hentet fra: https://www.unodc.org/documents/data-and-analysis/glotip/2018/GLOTiP_2018_BOOK_web_small.pdf
- 23 Global Slavery Index 2018 Dataset, Walk Free Foundation. Hentet fra: www.globalslaveryindex.org
- 24 Global Estimates of Modern Slavery. Rapport av ILO og Walk Free Foundation, i samarbeid med International Organisation of Migration (2017): https://www.ilo.org/global/publications/books/WCMS_575479/lang--en/index.htm
- 25 Melissa Farley et al. intervjuet 854 personer i prostitusjon i 9 ulike land, der det fremkom av studien at 89% av respondentene ønsket å forlate prostitusjonen, men opplevde å ikke ha noe annet valg. Melissa Farley et al. (2004). Prostitution and Trafficking in Nine Countries. Fra Journal of Trauma Practice 2 (3-4). Hentet fra: https://www.researchgate.net/publication/254381847_Prostitution_and_Trafficking_in_Nine_Countries
- 26 Jakobsson, N. & Kotsadam A. (2015). The Economics of Trafficking for Sexual Exploitation. Universitetet i Oslo: Memorandum (07/15). Hentet fra: https://www.sv.uio.no/econ/english/research/Memoranda/working-papers/pdf-files/2015/memo-07-2015.pdf?fbclid=IwAR10dAkjV4Lftz6YHIOUX6Zt9HuuYdZYANHZ4fms-Hb26hnKtJ4ojaG_hEc
- 27 Arnegaard & Davis (2019)
- 28 Harrison, S. (2018).
- 29 Brunovskis & Ødegård (2019).
- 30 Brunovskis & Ødegård (2019)
- 31 United Nations Office on Drugs and Crime (2018). Global Report on Trafficking in Persons 2018. Hentet fra: https://www.unodc.org/documents/data-and-analysis/glotip/2018/GLOTiP_2018_BOOK_web_small.pdf
- 32 I sitt ferske høringsnotat fra 2020, beskriver Norad at de ser et klart behov for "...et mer koordinert og styrket arbeid med bærekraftsmålene hos sivilsamfunnet. Det vurderes derfor å opprette et kompetansesenter for sivilsamfunnets arbeid med bærekraftsmålene. Dette må bygge på relevante og eksisterende miljøer som har bred legitimitet i sivilsamfunnet. Norad mener dette kan styrke det samlede arbeidet til organisasjonene." Norad (07.02.2020): Høringsnotat for endringer av informasjonsstøtten. Hentet fra: <https://norad.no/contentassets/0bdb5f702f874cdcbbad934fe53a8a0/horingsnotat-informasjonsstotten.pdf>